

DAIKTAVARDŽIO GIMINĖS STILISTINĖS YPATYBĖS

Janina BARAUSKAITĖ

Straipsnyje nagrinėjama lietuvių kalbos daiktavardžio giminės išraiškos vertė ir stilistinės galimybės šnekamajame ir meniniame stiliuose. Giminės vartosenos tikslingumas ir tinkamumas neaprašomas. Stilistinės savybės aptariamoms, remiantis šios gramatinės-leksinės kategorijos, pagrindinės daiktiškumo raiškos priemonės, savybių analize, ieškant, kada giminė, gramatikos faktas, tampa stilistine priemone, kada ji turi ką nors specialaus stilistiška, t. y., kada, be pagrindinio turinio, gali perteikti papildomą informaciją – subtiliausius emocinius, funkcinus ir reikšminius atspalvius.

Lietuvių bendrinėje kalboje to paties semantinio turinio negalima išreikšti vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžiais, todėl neturime sinonimų pasirinkimo galimybes. Šiuo aspektu giminė skiriasi nuo skaičiaus ir linksnio kategorijų, kurių formos, galinčios būti daugiareikšmės, sudaro sinonimus. Vis dėlto lietuvių kalboje nemaža atvejų, kai vyriškosios giminės forma galima nurodyti moteriškosios, o moteriškosios – vyriškosios lyties asmenis. Be to, vyriškosios arba moteriškosios giminės daiktavardžiais nurodomi daiktai gali būti suvokiami kaip tam tikros lyties asmenys. Vadinasi, daiktavardžio giminei išraiškos galimybių suteikia vartojimas perkeltine reikšme, tam tikras kontekstas padeda realizuoti jos stilistinėms galimybėms.

1. Papildomą stilistinę informaciją gali perteikti kelių leksinių grupių asmenų pavadinimai. Jie turi ekspresinių-emocinių atspalvių arba būna ir stilistiškai žymėti, t. y. turi ir funkcinio stiliaus atspalvį, daugiausia šnekamąjį.

1.1. Išraiškingi esti vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžiai, vartojami perkeltine reikšme. Nurodydami vyrą moteriškosios giminės daiktavardžiu arba moterį – vyriškosios, asmeniui suteikiame tokių savybių, kokios jam paprastai nebūdingos. Pvz.:

Ko tu iš tokio bobos nori? LKG I 70. Su tokiu boba prasidėk, ir pats prapulsi Rm (LKŽ I 958). Tai kazokas merga TM, 1967.I. 7. Jo dukterys – kazokai, ne mergos! Grž (LKŽ V 461).

Daiktavardžiu *boba* pavadinamas bailus, silpnos valios vyras. Kai šiuo daiktavardžiu pavadinama moteris, jis taip pat turi šnekamosios kalbos atspalvį, bet menkinamąjį – ne visada (plg. *Kad nors kokią bobą gautum prie vaiko pabūt, važiuotum kermašium Kp (LKŽ V 558). Daiktavardžiu kazokas pavadinama labai*

smarki moteris. Daiktavardis *kazokė* taip pat turi panašią reikšmę, bet juo pavadinama kitokio, „mažesnio smarkumo“ moteris (plg. *Ji tokia kazokė, kad bėda!* Gr (LKŽ V 461).

1. 2. Šnekamosios kalbos stilistinę atspalvį turi asmenį pavadinančių daiktavardžių – vyriškų vardų – vediniai ištekėjusiai moteriai pavadinti. Pvz.:

Ir abi moterys, parėjusios namo, užlipo į bendrą verandą ir, viena kitos nesupratusios, persiskyrė: Jonienė pasuko į savo pusę – kairėn, Antanienė į savo – dešinėn A. Vien (Balk DLKS 306) (plg. *Antano žmona, Jono žmona*).

1. 3. Šnekamosios kalbos stilistinę atspalvį turi vyriškosios giminės mažiškos formos, sudarytos iš moteriškų vardų moterims pavadinti. Pvz.:

Paėmiau jos ranką ir pasakiau: – Liuduk, aš tave labai myliu, ir tu neisi Pet 232. *Tylėk, Rožiuk! Aš patsai viskuo kaltas!* KrR 255.

Į asmenį kreipiantis šiomis formomis, parodoma, kad jis yra artimas, pažįstamas, be to, tokiu kreipiniu išreiškiami šilti kalbančiųjų santykiai. Toks kreipinys vartojamas šnekamajame ir meniniame stiliuose.

2. Ekspresinių-emocinių atspalvių kalbai gali suteikti gyvūnus, paukščius ir kt. nusakantys daiktavardžiai.

2. 1. Vieni šių daiktavardžių yra vartojami perkeltine reikšme, jais charakterizuojami asmenys. Taip vartojami daiktavardžiai yra metaforos. Pvz.:

Visko mačiau, tik tokių asilų dar neteko matyti Grž (LKŽ I 325). *Su gandrais išsikėlė, su varnomis nukrito* LKŽ III 98. *Ką toks gaidys gali padirbti!* Vks (LKŽ III 17). *Kas gali sugyventi su tokiu ežiu?* Skr (LKŽ II 1170). *Bet ir toks dramblys tarp būrų tūls išsiranda* K. Donel (LKŽ II 635).

Minėtais daiktavardžiais galima pavadinti ir vyriškosios, ir moteriškosios lyties asmenis.

Daiktavardžiais *ožka, avis* ir t. t. dažniau perkeltine reikšme vadinamos moterys, o *ožys, avinas* taikomi vyrams. Pvz.:

Su šita ožka ilgai negalėsi sugyventi, geriau pasiieškok kitos Slk (LKŽ VIII 1032). *Su šituo ožiu tu vis tiek nesusikalbėsi* Ds (LKŽ VIII 1028).

2. 2. Iš gyvūnus, paukščius pavadinančių daiktavardžių yra sudaromi priesagų *-ienė, -aitė* ir kt. vediniai, kurie vartojami šnekamajame ir meniniame stiliuose – šalia *zuikio, gandro, kiškio* čia kalbama apie *kiškienę, gandrėnę, zuikienę*. Pvz.:

Vieveršienė atsiminė, kaip ją buvo vanagas užklupęs MŠlR 229. *Gužienė tupėjo lizde su savo keturiais vaikais (...)* Blč 136. *Kurmienė tuojau iškišo galvą ir apraminio sūnų (...)* Deg 45.

Paukščių, žvėrių, žuvų ir t. t. „seserys“, „dukters“ grožinėje literatūroje vadinamos vardais, panašiais į moterų vardus, ir pasakose „gyvena“ žvirblaitės, balandytės, papartės ir t. t. Formos su priesagomis *-ienė, -aitė, -ukė* ir t. t. turi atitik-

menų ir pakeičiamos kitais žodžiais: *gandrienė* – *gandro pati*, *ežienė* – *ežio pati* ir. t. t. Pvz.:

Vieversys Stačiakuodis sugrižo pavasarį į Lietuvą ir apsigyveno su savo žmona lygiamie lauke MŠIR 226. – Tikrai nemaža garbės, kad prie mano pačios stovi sargybinis! – sakė jis (gužas) sau Blč 136.

Priesaginiai vediniai meniniame stiliuje vaizduojami sužmoginti gyvūnų, paukščių santykiai.

3. Ekspresyvūs yra tie vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktus reiškiantys daiktavardžiai, kuriais pavadinami daiktai suvokiami kaip gyvos būtybės, kai daiktų santykiai primena žmonių ar gyvūnų santykius ir t. t. Tokie daiktavardžiai aptariami ir literatūros teorijoje, literatūrinėje stilistikoje ir vadinami įsmeninimu, arba personifikacija, viena tropų rūšių¹.

Tiesa, įsmenininti galima ne tik daiktavardžio giminės formomis, bet ir kitomis kalbos dalimis. Todėl įsmeninimas daiktavardžio gimine yra tik viena metaforiško įsmeninimo rūšis. Be to, negalima nepažymėti, kad tai savitas įsmeninimas. Sakydami *užmigo žemė, miškas užia, verkia, gaudžia*, sužmoginame negyvus daiktus, o *Naktis pavydėjo dienai, kad jai paukšteliai gražiai čiulba: sumanė bent vieną paukštelį pavilioti* (GTMBT 79) – daiktus, reiškinius ne tik sugyviname, bet ir suvokiame juos kaip tam tikros lyties asmenis. Semantiškai nemotyvuotais daiktus reiškiančiais daiktavardžiais (negalima paaiškinti, kodėl *diena, naktis, liepa, Neringa* – moteriškosios, o *rytas, vakaras, beržas, Naglis* – vyriškosios giminės daiktavardžiai) šnekamajame ir ypač meniniame stiliuose galima taip pavadinti konkrečius daiktus, kad jie įsivaizduojami kaip vyriškosios ar moteriškosios lyties asmenys, negyviems daiktams suteikiama žmogaus savybių, daiktai gyvena, dirba, jaučia taip, kaip ir žmonės.

3. 1. Meniniame stiliuje daiktus pavadinančių daiktavardžių giminės formų įsmeninimo galimybėmis pasinaudojama gana dažnai ir labai įvairiai.

Lietuvių tautosakoje ir grožinėje literatūroje yra ne taip maža kūrinėlių, eilėraščių, liaudies dainų, apsakymų, kuriuose aprašomi augalai, grybai, upės ir t. t., tačiau apie juos kalbama kaip apie žmones, jų santykiai primena žmonių santykius. Tokie kūrinėliai paprastai ir pavadinami daiktų vardais (plg. „Trys berželiai“, „Ažuolas“, „Gale lauko beržinėlis“, „Vilija“). Kūrinėlių pagrindą sudaro tam tikros giminės daiktavardžių parinkimas, priešpastatymas. Štai žinoma liaudies daina „Augo miške baravykas“ pagrįsta grybų – baravyko, raudonikio, ūmėdėlės, rudmėsėlės – aprašymu. *Baravykas, raudonikis* (vyriškosios giminės daiktavardžiai) charakterizuojami vyriškosios giminės, *rudmėsėlė, ūmėdėlė* – moteriškosios giminės daiktavardžiais, pavadinančiais asmenis (*baravykas – pulkauninkas, rudmėsėlė –*

¹ L. Timofejevas, N. Vengrovas, Literatūros mokslo terminų žodynelis, K., 1961, p. 66–67.

mergužėlė, raudonikis – jaunikis, ūmėdėlė – moterėlė (Žr. LT I 171). Panašiai sukurta A. Mickevičiaus „Vilija“ (Maironio vertimas; žr. Mrn I 58), padavimas apie Neringą ir Naglį (žr. M. Sluckis „Milžinai nenorėjo karaliais būti“). Yra kūrinų, kur personifikuojami ne vienai rūšiai priklausomi, o visai skirtingi daiktai. S. Nėris, remdamasi skirtingų giminių daiktavardžiais (*pavasaris* ir *žemė*), pradeda eilėrašį „Per lūžtantį ledą“:

*Pavasaris žemę jau veda – (O kas mane ves?) Aš bėgu per lūžtantį ledą
Į jo vestuves (NėRR I 172), o V. Grybas daiktavardžiais pavasaris ir obelis, obelis ir gegužis, rytys ir obelis kuria eilėrašį „Pažvelgė pavasaris į obelį“: Pažvelgė pavasaris į obelį – Iš galvos jau kraustos obelis. Ji gegužio ilgisi peties (...) Neatvyksta ji į šventišką paradą – Dar nepasirėdžius obelis. Net lietaus nenupraustą Rytys ją rado Ir nušvilpavo besigailis“ GTMBT 391 – 393.*

Mįslėse daiktavardžio, pavadinančio menamąjį daiktą, giminė sutampa su gretinamojo gimine, ir kai kuriais atvejais, žinant tai, mįslę lengviau įminti. Yra atvejų, kai mįslėse nėra gretinamojo daikto vardo, o pasakytas tik jo pažymynys ar vardinė dalis – vyriškosios ar moteriškosios giminės būdvardžiai, dalyviai. Pvz.:

Miške gimęs, miške augęs, išėjęs į lauką, duoną raiko (Arklas). Girioj gimęs, girioj augęs, namo parėjęs, verkti pradėjo (Smuikas).

Kai mįslėje duotas gretinamasis daiktas, taip pat giminė derinama su menamojo daikto vardu. Pvz.:

Ateina ponas, raudonas žiponas: „Vištas atginkit, šunų nebijau“ (Sliekas). Senas senutėlis su geltonais kailinukėliais, kai tuos kailinukus nuvelka, visi žmonės verkia (Svogūnas).

Tačiau gretinamąjį ir menamąjį daiktą pavadinančių daiktavardžių giminės gali būti visai skirtingos², nes menamasis daiktas mįslėje gali būti vadinamas tokiu vardu, su kuriuo susijęs formos, dydžio, išvaizdos ir t. t. panašumu. Pvz.:

Mažutis senelis, aštrus kirvelis (Bitė).

Dažniau giminės formų įsmeninimu pasinaudojama, kuriant atskirą vaizdą. Tokiam vaizdai sukurti užtenka vieno sakinio. Piešdamas gamtos daiktus, rašytojas parenka asmens pavadinimą jų savybei, veiksmui charakterizuoti. Tas asmens vardas tokios pat giminės, kaip ir daiktą pavadinančio daiktavardžio. Dažnas toks sugretinimas turi palyginimo formą. Pvz.:

Miškas gūdžiai švokščia, pušelės siūbuoja lyg marčios, anytos nubartos KrA 155. Vanagėlis, kaip vyras, Tai juokus pamatęs, nusitvėręs už čiuprynos, Ją (pelėdą) visą kratė LT I 629. Eglės ir pušys, nemainydamos savo rūbo, šniokščia, linguojasi, tarytum juokdamos šnekasi su saule kaip senos pažįstamos, o seniai nesimačiusios Žem III 86.

² „Lietuvių tautosakos rinktinėje“ yra tiek pat mįslių su suderinta gimine, kiek ir nesuderinta.

Vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžiais pavadinamas daiktas gali būti įsmeninamas, pateikiant priedėlius – asmenis pavadinančius daiktavardžius. Labai dažnai gamtos reiškiniams aptarti yra vartojami daiktavardžiai – priedėliai: *tėvas, motina, brolis, sesuo, pamotė* ir t. t. Pvz.:

Saulė – motė atskubėjo, ir rungtynės prasidėjo. Saulė speigą nugalėjo Črl I 23. *Tai žemę motiną slegia nelaisvės prakeikimas* Bor 81. *Tai mėnuo tėvelis padangių lanka atėjo lankyti dukterį brangią* Bor 17.

Daiktas įsmeninamas, charakterizuojant ne giminystės sąvokas reiškiančių, bet ir labai įvairių reikšmių daiktavardžiais, kurie aptaria daiktą skirtingais požūriais: senumo ar naujumo, draugystės, sudėties ir t. t. Pvz.:

Smėlis, audrų supurentas, Toliai erdvės mėlynieji – jūra ir krantas – du mylimieji Reim 89. Ištirpo spalvos vakaro šešėliuos, *Diena – tapytoja – nuėjo miego. Naktis – prisiekus grafikė – atbėgo. Ir ėmė piešt tušu ir anglimi...* GTMBT 422.

3. 2. Ne visada skirtingose kalbose tie patys daiktai yra pavadinti tos pačios giminės daiktavardžiais, todėl, verčiant iš vienos kalbos į kitą, susiduriama su sunkumais – versti pažodžiui, pakeisti daiktavardžio giminę ir tuo pakeitimu suardyti verčiamo kūrinio vaizdą ar ieškoti kito tos pačios giminės žodžio ir išlaikyti vaizdą? Neturėdami tikslo plačiau apžvelgti vertimų giminės formų, remdamiesi kai kuriais S. Nėries poezijos vertimais į rusų kalbą ir S. Jesenino bei A. Bloko vertimais į lietuvių kalbą, pastebėsime, kad vertėjai arba ieško tos pat giminės kitų žodžių, arba verčia pažodžiui. A. Achmatova „Diemedžiu žydėsiu“ daiktavardį *pavasaris* verčia ne daiktavardžiu *весна*, o *апрель*. Plg.:

*Ir vienąkart, pavasari,
Tu vėl atjosi drąsiai. –
O mylimas pavasari,
Manęs jau neberasi* (S. Nėris, Poezija, I, 169).

*Когда-нибудь, о мой апрель,
Ты внсвь сюда вернешся,
Вернешся ты, дружск апрель,
Но мне не улыбнешся.*

(Саломея Нерис, У родника, В., 1967, p. 43).

V. Levikas lietuvių kalbos daiktavardį *pavasaris* verčia *весна*. Plg.:

*Pavasaris žemę jau veda
(O kas mane ves?)
Aš bėgu per lūžtantį ledą
Į jo vestuves* (p. 163).

*С весною земля обручилась, ликуя,
А я – то где друга найду?
На свадьбу земли в нетерпенье бегу я
По хрупкому, ломкому льду* (p. 38).

Panašių tendencijų yra rusų poezijos vertimuose. A. Baltakis, versdamas A. Bloko „Сольвейг“, rusų kalbos daiktavardžiui *весна* surado daiktavardį *saulė*. Plg.:

*Я смеюсь и крушу вековую сосну,
Я встречаю невесту – весну* (А. Блок, Сочинения, М., 1955, p. 114).

*Аš juokiuosi ir eglę šimtmetę kertu,
Saulę – nuotaką šaukdams vardu* (А. Blokas, Poezija, V., 1960, p. 90).

Versdamas S. Jesenino poeziją, Just. Marcinkevičius³ daugiausia rusų kalbos vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžius pažodžiui vertė į lietuvių kalbą. Plg.:

*Отрок – ветер по самые плечи
Заголил на березке подол* („Закружилась листва золотая“, p. 143).

Ir:

*Jau berželiams išdykėlis vėjas
Užkasojо suknius lig pečių* (p. 35).

*Ветер с моря, тише дуй и веи –
Слышишь, розу кличет соловей* („Голубая да веселая страна“, p. 216).

Ir:

*Vėjau, rožę supki kuo tyliau –
Šaukia ją maža lakštutė jaul* (p. 77).

*(...) и, утратив скромность, одуревши в доску,
как жену чужую, обнимал березку* (Клен ты мой опавший, p. 278).

Ir:

*Ir, kuklumą metęs pagalčiau į šoną,
Priglaudžiau berželį, tartum draugo žmoną* (p. 105).

³ Cituojama pagal S. Jeseninas, Baltoji obelų rūga, V., 1961; С. Есенин, Избранное, Алма-Ата, 1960.

4. Daiktavardžių giminės variantai, išeinantys už bendrinės kalbos normų ribų⁴, šnekamajame ir meniniame stiliuose tam tikrais atvejais yra vartotini ir atlieka keletą stilistinių funkcijų.

4. 1. Morfologiniai variantai yra nebloga veikėjų charakterizavimo priemonė. Paprastai iškraipoma svetimų kilmės žodžių giminė.

Buvau Amerike, Elžbietėle... Vnc 132. Girdėjau, kad ir senolėlė sakė: „Kad ne tas prakeiktas Amerikas, viskas būtų buvę kitaip...“ Žem II 181.

Tokios formos vartotinos tik veikėjų kalboje ir gali rodyti, kad kalbantysis yra neišsilavinęs žmogus, ar atspindėti daiktavardžio giminės svyravimus tam tikru laikotarpiu.

4. 2. Bendrinėje kalboje neišprasotos formos, vartojamos šnekamajame ir meniniame stiliuose, gali atspindėti tarmių ypatybes, nes yra daug daiktų ir reiškinių, kurie bendrinėje kalboje ir tarmėse pavadinami tos pačios šaknies skirtingos giminės žodžiais⁵.

Tarmiški daiktavardžio giminės variantai paprastai vartojami veikėjo kalbai charakterizuoti. Pvz.:

Bus miatėžas, imsiu dalgę, nes šauti nemoku, paskui gausiu žemės gabalą ir gyveniu be jokių ponų ant savo galvos M-P VI 377. — Tu ūkėje, Jonai, geriau žirgus myli, geriau joji ir gražesnes arimuose vagas sugul dai Cv I 44.

Formos su tarmiškumo atspalviu taip pat charakterizuoja kalbantįjį (tarminė charakteristika).

Kai kurie rašytojai tarmiškas formas vartoja ir savo kalboje. Pvz.:

Šiandien, giedrą vasaros pusiaudienį, sėdėjo senis Grigas pasvirnėje ir tynė dalgę KrR 54. Žemaitukas užsivožė tabokinę ir įsikimšo kišeniun KrR 38. O už langų žydės bijūnai ir jurginos SimOBT 197.

Formos atspindi bendrinės kalbos svyravimus, gali būti vartojamos istorinei stilizacijai, veikėjų kilmei parodyti ir t. t.

4. 3. Yra morfologinių giminės variantų, kurie tarmiškumą lyg praranda, o vartojami kūrinio raiškumui — poetiškumui, vaizdingumui⁶, skambumui pabrėžti. Tokie giminės formų variantai vadintini poetiniais. Pvz.:

Kalnėliais ir slėnių dirvonais Pavasario vėjai plasnoja Ir šilo pušiniai vargonais Gegužio simfoniją groja M-P II 14. Buvo linksmas ir karštas gegužis LP II 371. Aš ne paukštė, o artojas. Bet kai toks ermyderis, Gegute aš užkukuuju, o miškai man piritaria LP II 367.

⁴ Plg. vadinamuosius daiktavardžių giminės svyravimus, Žr. Lietuvių kalbos gramatika, I, V., 1965, p. 170–171.

⁵ Z. Zinkevičius, Lietuvių dialektologija, V., 1966, p. 219, 223, 229, 241, 244, 247 ir kt.

⁶ Apie „sumoterintą“ šermukšnio formą ir jos vaizdines funkcijas žr. A. Kučinskaitė, Leksiniai netikslumai mūsų prozos kūriniuose, „Pergalė“, 1959, Nr. 12, p. 157.

4. 4. Kai kada rašytojai patys susikuria tam tikrų daiktavardžio giminės variantų (jų nėra bendrinėje kalboje), kuriuos galima laikyti savotiškais autoriniais naujadarais. Šiais variantais kūriniui suteikiama komiškuo. Lietuvių grožinėje literatūroje yra tik vienas kitas pavyzdys, kur autoriai pasinaudoja gramatinės giminės iškreipimu daiktui pavadinti. Visų pirma reikia paminėti V. Žilinskaitės jumorėskas: „Nauji vėjai“, „Gimdyvis“, ypač pirmąją⁷. Norėdama pavaizduoti „naujus vėjus“ etikoje, autorė vyrus vadina moteriškosios giminės žodžiais – vyriškų vardų dariniais, o moteris – priešingai; plg. *Onas, tekėk už manęs; Tai, kad Juozė sakė lydėsianti; damui pieno kokteilį* (mergina kreipiasi į oficiantą); *galima pašokti su jūsų damu* (kreipiasi kita) ir t. t.

J. Baltušis, taip pat ne be humoristinio atspalvio, kalba ne tik apie kino žvaigždes, bet ir žvaigždėnus. Pvz.:

O dar kai žinai, kad ne kur kitur, o būtent šito Los Anželo priemiestyje – Holi-vude – sutelkta Amerikos kino filmų gamyba, gyvena garsios kino „žvaigždės“ ir garsūs „žvaigždėnai“, kuriuos savo jaunystėje pažinojau iš ekrano ir kuriuos, ko gero, sutiksiu dar gyvus ir pamatysiu, kaip jie atrodo nulipę nuo ekrano BltT 250.

P. Širvys jumorėskoje pateikė ir žodį traktorės. Pvz.:

Poetai myli aktorės ir dar, ir dar kai ką! O mums jie siūlo traktoriai! Gal keiskimės, ar ką? LM, 1970. II. 21.

5. Kaip matyti, išraiškos vertę turi tik tam tikrų daiktavardžių giminės formos. Meniniame stiliuje giminės stilistinės galimybės jaučiamos tam tikruose kontekstuose, kartais labai dideliuose – ne žodžių junginyje, ne sakinyje, o posme, visame kūrinyje. Labai parankus poetinėje kalboje yra daiktus pavadinančių daiktavardžių giminės formų vartojimas perkeltine reikšme. Vyriškosios ir moteriškosios giminės atitikmenys – morfologiniai variantai – taip pat naudingi bendrinei kalbai ir meniniame stiliuje panaudojami įvairiais stilistiniais motyvais: kalbai suteikia tarmiškumo, archaiškumo, poetiškumo, jumoristinių atspalvių, padeda charakterizuoti veikėją ir t. t.

Sutrumpinimai

- Balk – J. Balkevičius, Dabartinės lietuvių kalbos sintaksė, V., 1963.
 Blč – H. K. Andersen, Pasakos, vrt. J. Balčikonis, V., 1966.
 BltT – J. Baltušis, Tėvų ir brolių takais, V., 1967.
 Bor – K. Boruta, Suversti arimai, V., 1964.
 CvR – P. Cvirka, Raštai, I, V., 1959.
 Črl I – S. Čiurlionienė-Kymantaitė, Rinktiniai raštai, I, V., 1956.
 Deg – J. Degutytė, Pelėdžiuko sapnas, V., 1969.
 GTMBT – Graži tu, mano brangi tėvyne, V., 1966.

⁷ Žr. V. Žilinskaitė, Romantikos institutas, V., 1968, p. 114–120.

- KrA – V. Krėvė, Apsakymai ir padavimai, V., 1956.
 KrR – V. Krėvė, Raganius, V., 1958.
 LKG I – Lietuvių kalbos gramatika, I, V., 1965.
 LKŽ – Lietuvių kalbos žodynas, I–III, V, VII, VIII.
 LM – „Literatūra ir menas“.
 LP II – Lietuvių poezija, II, V., 1967.
 LT I – Lietuvių tautosaka, I, V., 1961.
 M-P II, VI – V. Mykolaitis-Putinas, Raštai, II, VI, V., 1959.
 Mrn I – Maironis, Rinkiniai raštai, V., 1956.
 MŠlr – P. Mašiotas, Ir aš mažas buvau, V., 1956.
 NėrR – S. Nėris, Rinkiniai raštai, I, V., 1957.
 Pet – V. Petkevičius, Apie duoną, meilę ir šautuvą, V., 1967.
 Reim – V. Reimeris, Delnai, V., 1967.
 SimOBT – I. Simonaitytė, O buvo taip, V., 1960.
 TM – „Tarybinis mokytojas“.
 Vnc – A. Venclova, Pavasario upė, V., 1964.
 ŽemII, III – Žemaitė, Raštai, V., 1956, 1957

СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КАТЕГОРИИ РОДА ИМЕНИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОГО

Резюме

В настоящей статье описываются экспрессивная ценность и стилистические возможности категории рода имени существительного в художественном и бытовом стилях литовского языка. В статье высказывается мысль, что экспрессивно-эмоциональными оттенками могут обладать те существительные мужского и женского рода, которые употребляются в переносном значении. Указываются разные группы существительных, употребляемых в переносном значении, описываются случаи персонификации. Кроме того, экспрессивные потенции рода проявляются только в определенных контекстах, иногда очень больших – в строфе, в абзаце, во всем произведении.

Нелитературные формы рода, или морфологические варианты, могут быть использованы для характеристики персонажей. Эти варианты дают социальную или диалектную характеристику персонажей, употребляются для исторической стилизации, благозвучия, для создания комичности.